

**MARKMIÐ FERÐAMÁLARÁÐS
ÍSLANDS
Í UMHVERFISMÁLUM**

MARKMIÐ:

*Við allt skipulag ferðamála og rekstur
ferðafjónustu verði litið á það sem
grundvallaratriði að íslensk náttúra og umhverfi
bíði ekki tjón af.*

Apríl 1993

Efnisyfirlit

1. Inngangur	Bls. 2
2. Markmið og leiðir	" 3
2.1 Stefnumörkun	" 3
2.2 Markaðssetning	" 4
2.2.1 Landkynning.....	" 4
2.2.2 Fræðsla og þjónusta	" 4
2.3 Móttaka	" 4
2.3.1 Skipulag	" 4
2.3.2 Mannvirkjagerð á ferðamannastöðum	" 5
2.3.3 Söfnun upplýsinga um ástand á ferðamannastöðum	" 5
3. Fjárförf	" 6
4. Framtíðin	" 6
5. Niðurlag	" 7
Heimildaskrá	" 7
Fylgiskjal 1; Lög um skipulag ferðamála (nr. 79/1985).....	" 8
Fylgiskjal 2; Skilgreining á grænni ferðamennsku	" 9

1. Inngangur

Samkvæmt lögum um skipulag ferðamála (nr. 79/1985) ber Ferðamálaráði að sinna umhverfismálum á ýmsan hátt. Í 7. grein eru talin upp verkefni Ferðamálaráðs, en flestir liðir þeirrar greinar fela í sér umhverfismál. (Sjá fylgirit bls 8).

Hreint og ómengað land á að vera ímynd Íslands, en ýmsu er ábótavant og til þess að sú ímynd geti orðið raunveruleg þarf verulegt átak í umhverfismálum:

- Traðk og slæm umgengni einkennir marga ferðamannastaði.
- Mengun er víða við strendur landsins.
- Á ákveðnum svæðum er loftmengun mikil miðað við þær hreinu orkulindir sem Íslendingar eiga yfir að ráða.
- Jarðvegseyðing er meiri en við verður unað.
- Umgengni og umhirðu mannvirkja í landinu er víða ábótavant.

Náttúra Íslands er sú auðlind sem ferðapjónustan byggir á. Þessi auðlind er viðkvæm og auðvelt að skaða hana ef ekki er farið að með fullri gát. Þau einkenni íslenskrar náttúru sem einkum valda því hversu viðkvæm hún er eru eftirfarandi:

- Veðurfar er svalt, vaxtartími plantna stuttur og rotnun lífrænna efna hæg. Eyðing skólps og sorps getur því verið vandamál.
- Gróðurlendi hálandisins einkennist víða af mosaríkum sverði með gisnum háplöntugróðri. Slík gróðurlendi eru ákaflega viðkvæm. Þau eru fljót að láta á sjá og lengi að gróa upp.
- Í jarðvegi landsins er mikið af áfoksefnum s.s. ösku og vikri. Hann er því laus í sér og auðrofinn.
- Gosefni á eldjallasvæðum eru létt og laus í sér og þola mjög illa alla umferð (samanber gjallgíga).
- Mannvirki eru mjög áberandi í íslenskri náttúru vegna þess hve gróður er lágvaxinn, hversu strjálbýlt landið er og hversu víðsýnt er.

Til þess að koma í veg fyrir alvarleg eða jafnvel óbætanleg spjöll á náttúru landsins verður að hafa þessa þætti í huga við skipulag og uppbyggingu ferðamála landsins. Nauðsynlegt er að gera stóráttak á næstu árum til þess að undirbúa ferðamannastaði undir aukið álag.

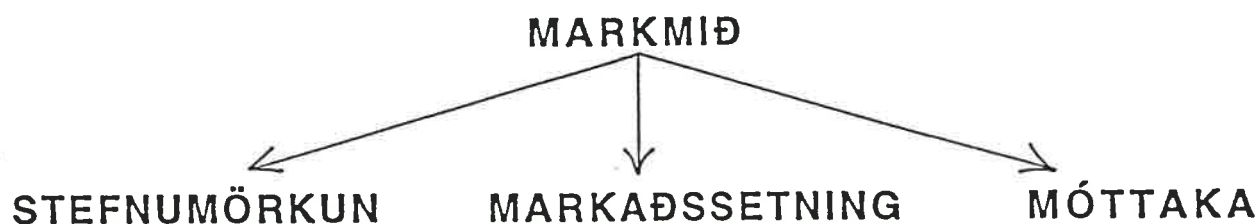
Til þessa þarf Ferðamálaráð að hafa starfsfólk sem sinnir umhverfismálum og fjárhagslega burði til að styðja þá aðila sem tilbúnir eru að vinna að úrbótum á ferðamannastöðum.

2. Markmið og leiðir

Markmið þessarar stefnumörkunar Ferðamálaráðs í umhverfismálum er:

- að við allt skipulag ferðamála og rekstur ferðaþjónustu verði litið á það sem grundvallaratriði að íslensk náttúra og umhverfi bíði ekki tjón af.
- að leggja áherslu á fegurð umhverfis, viðhald menningarverðmæta og góða umgengni á viðkomu- og dvalarstöðum ferðamanna í byggðum sem óbyggðum.

Leiðum til að ná þessum markmiðum er hér skipt í þrjá efnisflokka:

2.1. Stefnumörkun:

(Hér er vísað til liðar 1 í 7.gr laga um ferðamál.)

- Ferðamálaráð fylgist með hvað er að gerast í umhverfismálum tengdum ferðaþjónustu innanlands og á alþjóðavettvangi og taki þátt í samstarfi á því sviði.
- Við mörkun stefnu í ferðamálum á Íslandi verði haft að markmiði að vernda og viðhalda náttúrulegu umhverfi áfangastaða. Mikilvægt er að tengsl ferðamanns og umhverfis séu skipulögð þannig að umhverfið bíði ekki skaða af samskiptunum og ferðamaðurinn njóti ferðar sinnar sem best.
- Nauðsynlegt er að líta á ferðamennsku sem jákvæðan þátt í athafnalífi hvers svæðis og íbúar og gestir viðkomandi svæða beri gagnkvæma virðingu hver fyrir öðrum.
- Aðilar í ferðaþjónustu verði hvattir til og aðstoðaðir við að sveigja rekstur sinn til umhverfisvænni vegar.

Þetta eru m.a. markmið svokallaðrar grænnar eða sjálfbærrar ferðamennsku.
(Sjá fylgiskjal 2 á bls 9)

2.2. Markaðssetning:

(Hér er vísað til liða 1, 2, 3, og 4 í 7. gr laga um ferðamál.)

2.2.1 Landkynning

- Við gerð landkynningarefnis og hvers konar upplýsinga, svo og við markaðssetningu í ferðapjónustu, skal hafa í huga að það efli skilning og umhyggju einstaklingsins fyrir umhverfi sínu.
- Við markaðssetningu þarf að höfða til þess hóps ferðamanna sem vill njóta landsins á sem jákvæðastan hátt og í landkynningu skal taka mið af því að náttúra landsins bíði ekki tjón af.
- Landkynning og markaðssetning taki mið af því hvað landið þolir á áningarstöðum og umferðarleiðum á hverjum tíma.

2.2.2 Fræðsla og þjónusta

- Haldið verði uppi öflugri fræðslu um umhverfismál tengd ferðapjónustu.
- Ferðamálaráð hvetji ferðapjónustuaðila til að taka tillit til umhverfisverndar við skipulagningu ferða.

2.3 Móttaka:

(Hér er vísað til liða 1, 4, 9, og 10 í 7. gr. laga um ferðamál.)

2.3.1 Skipulag

- Ferðamálaráð hvetji til skipulagningar á viðkomu- og dvalarstöðum ferðafólks, þar sem tekið er mið af því hvað landið þolir á hverjum stað og tíma. Lögð skal áhersla á dreifingu ferðamanna um landið.
- Ferðamálaráð hvetji sveitar- og bæjarstjórnir til að taka tillit til þarfa og áhrifa ferðapjónustunnar við stefnumótun í skipulags- og umhverfismálum, ekki síst hvað varðar viðkomu- og dvalarstaði ferðamanna í þéttbýli.
- Ferðamálaráð stuðli að gerð heildarskipulags á ferðamennsku á hálendi landsins.
- Gjald verði ekki tekið fyrir að njóta náttúru landsins, en eðlilegt er að greitt sé fyrir þjónustu sem getur verið fólgin í leiðsögn, hreinlætisaðstöðu, tjaldsvæðum og annarri viðlíka aðstöðu á viðkomustöðum ferðafólks.

2.3.2 Mannvirkjagerð á ferðamannastöðum

- Ferðamálaráð beiti sér fyrir því að stofnuð verði samráðsnefnd um umhverfismál á ferðamannastöðum. Nefndin verði skipuð fulltrúum frá Ferðamálaráði, Náttúruverndarráði og öðrum hlutaðeigandi aðilum. Verkefni nefndarinnar væri að ræða framtíðarskipulag er lýtur að umhverfismálum á ferðamannastöðum; meðal annars hver beri ábyrgð á einstökum svæðum og málaflokkum, dreifingu ferðamanna eftir tegund ferðamenskunnar sem þeir stunda og fleira.
- Ferðamálaráð stuðli að því með fjárstyrkjum og ráðgjöf að aðstaða á ferðamannastöðum utan þéttbýlis verði bætt í takt við aukinn ferðamannastraum.
- Ferðamálaráð beiti sér fyrir því að við skipulag, hönnun og staðsetningu mannvirkja, sem byggð eru til að bæta móttöku ferðamanna, verði tekið mið af landslagi og náttúruferi.

Til að ná því markmiði þarf að:

- sjá til þess að þeir sem standa að mannvirkjagerð geti fengið upplýsingar um þær reglur sem fylgja skal við skipulag og hönnun mannvirkja. Einnig þurfa að vera til upplýsingar um til hverra skuli leita um álit á áhrifum mannvirkja á umhverfið
- stuðla að útgáfu leiðbeininga um mannvirkjagerð á ferðamannastöðum svo sem um gerð göngustíga, trappa, stiga, brúa, vegvísa og leiðbeiningaskilta. Í þeim leiðbeiningum verði listi yfir heppilegt efni til að nota við slíka mannvirkjagerð og yfir verkfæri og annað sem að gagni má koma, einnig aðferðir við að koma leiðbeiningum og upplýsingum á framfæri við ferðamenn, s.s. með upplýsingaskiltum, vegvísunum, stikun leiða og fleira.
- taka saman upplýsingar um æskilegan búnað á tjaldsvæðum, einnig reglur um skipulag þeirra og rekstur og það sem æskilegt er að hafa í huga þegar þeim er valinn staður.

2.3.3 Söfnun upplýsinga um ástand á ferðamannastöðum

- Ferðamálaráð skal safna upplýsingum og hugmyndum um lausn ýmiss konar umhverfisvandamála sem ferðamennska getur leitt af sér.
- Ferðamálaráð skal á hverju sumri afla upplýsinga um ástand á ferðamannastöðum, einkum með tilliti til náttúruverndar og leggja fram tillögur til úrbóta.
- Samkvæmt þessum upplýsingum skal raða framkvæmdum í forgangsörð og gera framkvæmdaáætlun sem m.a. verði notuð við fjárlagabeiðni.
- Ferðamálaráð beiti sér fyrir því að á hverjum tíma séu til aðgengilegar upplýsingar um akstur og umgengni við landið, náttúruferi og öryggismál.

3. Fjárförf

Á næstu árum er brýnt að stórbæta aðstöðu á ferðamannastöðum og undirbúa þá undir aukið álag í samræmi við stefnu Ferðamálaráðs í landkynningar- og markaðsmálum. Ljóst er að verja þarf umtalsverðum fjármunum í uppbyggingu á ferðamannastöðum sem og í fyrirbyggjandi aðgerðir. Ferðamálaráð þarf að njóta tekjustofna sinna óskertra til að vera í stakk búið að sinna þeim fjölpættu verkefnum sem lög um skipulag ferðamála leggja ráðinu á herðar.

Óhjákvæmilegt er að fleiri aðilar en ríkið komi að fjármögnun úrbóta á ferðamannastöðum. Þar ber fyrst að nefna sveitarfélögin en ennfremur er brýnt að einstök fyrirtæki eða samtök þeirra styrki og kosti þessar úrbætur.

Ferðamálaráð beiti sér fyrir stofnun sérstaks, sjálfstæðs umhverfissjóðs með þátttöku Ferðamálaráðs, hagsmunaaðila (s.s. banka, olúfélaga, Verslunarráðs o.fl.) og sveitarfélaga.

Semja þarf framkvæmdaáætlun um úrbætur á ferðamannastöðum í samráði við hagsmunaaðila til að minnsta kosti þriggja ára, líkt og þekkist um framkvæmdir á mörgum öðrum sviðum. Fjárhagsáætlanir á síðan að byggja á slíkum framkvæmdaáætlunum.

4. Framtíðin

Ferðamálaráð telur að vernd náttúrunnar, ekkert síður en nýting hennar, sé óaðskiljanlegur hluti ferðapjónustunnar sem atvinnugreinar. Ferðamálaráð, sveitarfélög, samtök atvinnurekenda í ferðapjónustu, starfsfólk í greininni og ferðamenn hljóta því að láta sig náttúruvernd varða.

Ferðamálaráð og Náttúruverndarráð hafa á undanförunum árum átt gott samstarf en nauðsynlegt er að efla samstarf við ýmsa aðra aðila. Því vill Ferðamálaráð standa fyrir stofnun samráðsnefndar þar sem fjallað verði um umhverfismál tengd ferðapjónustunni, einkum það sem snýr beint að ferðamannastöðum landsins.

Ennfremur leggur Ferðamálaráð til að gert verði sérstakt samkomulag um samstarf ráðsins og Sambands íslenskra sveitarfélaga um uppbyggingu og úrbætur á ferðamannastöðum.

5. Niðurlag

Náttúra Íslands er sú auðlind sem ferðaþjónustan byggir á. Hreint og ómengað land og ósnortin náttúra er og á að vera ímynd Íslands.

Vernd og viðgangur náttúrunnar, ekkert síður en nýting hennar, er verkefni Ferðamálaráðs og allra þeirra sem í ferðaþjónustunni starfa, en einnig sveitarfélaga og ferðamannanna sjálfra.

Markmið stefnumörkunar Ferðamálaráðs í umhverfismálum er:

- að við allt skipulag ferðamála og rekstur ferðaþjónustu verði litið á það sem grundvallaratriði að íslensk náttúra og umhverfi bíði ekki tjón af.
- að leggja áherslu á fegrun umhverfis, viðhald menningarverðmæta og góða umgengni á viðkomu- og dvalarstöðum ferðamanna í byggðum sem óbyggðum.

Óhjákvæmilegt er að fleiri aðilar en ríkið komi að fjármögnun umhverfisverkefna á vegum Ferðamálaráðs. Ráðinu ber að hafa frumkvæði að viðtæku samstarfi, meðal annars við sveitarfélög, fyrirtæki og stofnanir, um allt það sem lýtur að viðhaldi og verndun náttúrunnar.

Heimildaskrá

Lög um skipulag ferðamála nr. 79/1985

Ferðamál á Íslandi, fjölrit nr. 24 útg. Náttúruverndarráð 1990

Frumvarp til laga um ferðaþjónustu (Lagt fyrir Alþingi á 113. löggjafarþingi 1990)

Fylgiskjal 1**Lög um skipulag ferðamála (nr. 79/1985)****Í 7. grein laganna eru talin upp þau verkefni sem Ferðamálaráði er ætlað að sinna:**

1. "Skipulagning og áætlanagerð um íslensk ferðamál."
2. "Landkynning og markaðsmál."
3. "Þátttaka í fjölþjóðlegu samstarfi um ferðamál."
4. "Ráðgjöf og aðstoð við aðila ferðapjónustunnar og samræming á starfsemi þeirra."
5. "Skipulagning náms og þjálfun fyrir leiðsögumenn skv. sérstakri reglugerð þar að lútandi."
6. Skipulag námskeiða fyrir aðila ferðapjónustunnar um samskipti og þjónustu við ferðamenn.
7. Forganga um hverskonar þjónustu og upplýsingarstarfsemi fyrir ferðamenn.
8. Starfræksla sameiginlegrar bókunarmiðstöðvar í samvinnu við aðila ferðapjónustunnar.
9. "Samstarf við Náttúruverndarráð og aðra hlutaðeigandi aðila um að umhverfi, náttúru- og menningarverðmæti spillist ekki af starfsemi þeirri sem lög þessi taka til."
10. "Frumkvæði að fegrun umhverfis og góðri umgengni á viðkomu- og dvalarstöðum ferðafólks. Samstarf við einkaaðila og opinbera aðila um snyrtilega umgengni lands í byggðum sem óbyggðum."
11. Könnun á réttmæti kvartana um misbresti á þjónustu við ferðamenn.
12. "Undirbúningur og stjórn almennra ráðstefna um ferðamál."
13. Önnur þau verkefni sem Ferðamálaráði eru falin með lögum þessum eða á annan hátt.

Fylgiskjal 2**Skilgreining á grænni ferðamennsku:**

Til þess að hægt sé að flokka ferðamennsku græna/sjálfbæra þarf hún að:

- vera smá í sniðum og þróast hægt og með fullri virðingu fyrir náttúru og íbúum svæðisins.
- stuðla að umhverfisvernd samhliða aukinni ánægju af útivist.
- leggja áherslu á og draga fram sérkenni svæðisins, náttúrufar og landslag, sögu og menningu.
- vinna með viðkomandi héraðsstjórn og stuðla að efnahags- og atvinnuuppbyggingu svæðisins.
- byggja upp og styrkja samfélagið á svæðinu.
- taka mið af kostnaði en hafa gæði ávallt í fyrirrúmi.
- stuðla að notkun bygginga sem eru til staðar og landssvæða sem hefur verið umbylt.
- stuðla að notkun almenningsgangna.

Í þessari skilgreiningu er lögð áhersla á samspil og samband þriggja hópa:

